

Vilma Delle

PIECI KAĶI
(Pēc tautas pasakas)

Pieci kaķi sarunāja
Putru vārīt vakarā;
Pieniš ir, katlinš ir,
Tikai malka jāgādā.

Kaķi lieli gudrinieki:
Zin, kur malka atrodas;
Visi pieci žigli puisi
Malkā braukt sataisās.

Divi vilka, divi stūma,
Piektais grožu turētājs;
Naigi vilka, naigi stūma,
Drīz bij klātu priedulājs.

Te nu visi kaķulēni
Brangu priedi izlūko,
Aši, knaši klātu stājas,
Grib ar astēm nocirst to.

Cirta, cirta, ilgi cirta,
Astes līkas atcirtās;
Cirta, cirta, ilgi cirta,
I ne skaidas neradās.

Visi pieci kaķulēni
Mājā brauca naudēdam':
"Nava – nava – nava – nava –
Nava malkas vakaram."

pārbraukuši, sasēduši
Visi pieci gudrot sāk;
Groza galvas, kasa galvas,
Gudro, kā nu kurais māc.

Beidzot viņi sagudroja:
Mežā vēlreiz jābraucot,
Lai tā malka, kur tā malka,
Žagariņus vedīšot.

Visi pieci atkal brauca,
Mežā brauca žagaros;
Aizbraukuši salasīja,
Naigi krāva ratiņos.

Vezumiņu sakrāvuši,
Mājā vilka liksmodam':
"Nu jau irrr! un jau irr!
Žagariņi vakaram!"

Līdzko mājā pārbraukuši,
Divi tūdaļ guni kur,
Otri divi putru maisa,
Piektais piena podu tur.

Kaķulēni izvārīja
Balto putru vakaram;
Ak tu tavu gardu putru!
Nu būs prieki vēderam!

Izvārīja, padzesēja,
Apkārt visi sasēdās:
Ēda, ēda balto putru,
Vēderiņi pacēlās.

Nu vairs kustēt nejaudāja,
Likās visi čupiņā;
Paēduši, piekusuši
Visi drīzi aizmiga.

Ļausim viņiem izgulēties,
Visi klusu paliksim;
Ko tie darīs uzcēlušies,
To mēs rītu redzēsim.

Jaunības Tekas. – 1920. – Nr. 2 (01.02.1920.)

LATVIJAS BANKA
EIROSISTĒMA

Informācija pa tālruni 67022434. Information by phone +371 67022434.
info@bank.lv www.bank.lv

PASAKU MONĒTA I
PIECI KAĶI

FAIRY TALE COIN I. FIVE CATS

Latvieši vienmēr mīlējuši pasakas, kuru pamācošie vēstījumi vedina uz labestību un darba tikumu. Pasakās netrūkst pasaules ļaunuma, taču labais beigu beigās gūst virsroku. Šajā folkloras mantojumā iekodēta universāla tautas gudrība, filozofija un morāle, izspēlēts kāds dzīves modelis vai situācija un sniegta noderīga pamācība, ļaujot gūt emocionālu tikuma un labestības audzināšanu.

Latviešu tautas pasaka par pieciem kaķiem ir viena no tām, kuru vecāki pirms naktsmiera mēdz lasīt bērniem un kuru viņi atkal un atkal lūdz atkārtot. Minči rosās itin lietišķi: "Pieci kaķi brauca mežā malku cirst. Cirta, cirta pulka, nesa-cirta nekā. Visi, astes sacēlušī, pārbrauca mājā. Pārbrauca mājā, apskatās labi – malkas nekā.

Nu brauca otrreiz, pārveda katrs pa pagalei: viena pagale īsa, otra strupa, trešā ne īsti strupa, ne īsti īsa. Beidzot visi pieci iekūra uguni, iekūra uguni, vārīja putru, izvārīja putru, ēda kā negauši. Saēdās labi, nespēja paiet, nolikās gulēt. Iesim tad lūkot, vai neguļ ir šobrīd?"

Latviešu bērnu literatūras rakstniece Vilma Delle (1892–1980) šo pasaku vērtā saviļņojošā un viegli komiskā dzejā. Viņas "Pieci kaķi", kur, līdzīgi kā Kārļa Skalbes "Kaķīša dzimnavās", valda glāstoši romantiska un līdzciefības pilna gaisotne, pirmo reizi tika publicēti "Jaunības Tekās" 1920. gadā, un vēstījums sākās šādi:

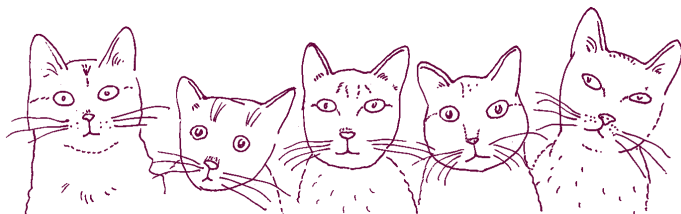
"Pieci kaķi sarunāja
Putru vārīt vakarā;
Pieniņš ir, katliņš ir,
Tikai malka jāgādā."

Pēc ķibelēm ar kurināmā sagādi
nāca caur pūlēm nopelnītais,
parādot, ka tikai attapība, uzņēmība
un čakls darbs ir labklājības
pamatā:

"Izvārīja, padzesēja,
Apkārt visi sasēdās:
Ēda, ēda balto putru,
Vēderiņi pacēlās."

Savukārt dzejnieka un grafiķa Alberta Kronenberga (1887–1958) "Pieci kaķi" 1949. gadā publicēti žurnālā "Bērniība" un rādīti kā ķildnieki, kas nekādi nespēj vienoties mērķtiecīgam kopdarbam un sagādāt malku.

Latvijas Bankas pasaku monētu sēriju ievada kolekcijas monēta "Pieci kaķi" ar atbilstošu 5 eiro nominālvērtību. Mākslinieces Anitas Paegles radītais monētas veidols nāk ar mīlestības pilnu piecu kaķu versiju kā ģimeniskas mājības, siltuma un labklājības simbolu naudas izteiksmē, kas jānopelna ar labiem darbiem.

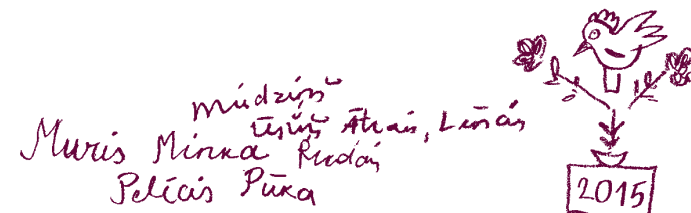

Nominālvērtība – 5 eiro, svars – 31.47 g, diametrs – 38.61 mm,
metāls – 925° sudrabs, kvalitāte – *proof*,
ar sešu krāsu uzdruku (trīs krāsas katrā monētas pusē),
monētas josta – ar uzrakstu.

Monētas dizainu izstrādājusi Anita Paegle,
tās ģipša modeli veidojis Jānis Strupulis.
Monēta kalta UAB Lietuvos monetų kalykla (Lietuva).

Face value: 5 euro; weight: 31.47 g; diameter: 38.61 mm;
metal: silver of .925 fineness; quality: proof;
with multi-coloured print (three colours on each side); edge: lettered.

The coin has been designed by Anita Paegle,
modelled by Jānis Strupulis,
and struck by UAB Lietuvos monetų kalykla (Lithuania).

Latvians have always loved fairy tales with their message encouraging kindness and the virtue of diligence. Evil is also present, yet the good always wins. This traditional heritage contains the code of folk wisdom, philosophy and ethics; some scenario is always played out and a piece of useful advice given as part of emotional and moral education.

The Latvian fairy tale about the five cats is one of those which parents tend to read to their children as a bedtime story and which they are always asked to read again. The cats are engaged in a very practical activity: "Five cats went to the forest to cut firewood. They cut and cut, but ended up with nothing. Tails raised they came back home. They came back home and looked around, but there really was no firewood at all.

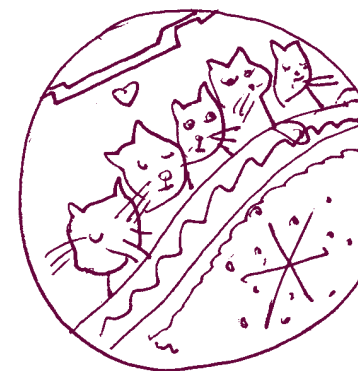
They went to the forest again and came back with a log each: one log was short, another small, the third was neither. Finally, all five of them started the fire, made some porridge and devoured it greedily. They ate so much that they could hardly walk and decided to just go to sleep. Let's go and look whether they may be still asleep."

The Latvian children's book writer Vilma Delle (1892–1980) turned this fairy tale into sweet and slightly comical verse. Her poem "Five Cats", with its romantic and sympathetic atmosphere reminiscent of Kārlis Skalbe's "Pussy's Watermill" tale, was first published in the youth magazine "Jaunības Tekas" in 1920, and the narrative begins as follows:

"Five cats once had a thought:
A pot of porridge would be good.
We've got milk, a pot's been brought –
Just have to cut some firewood."

After all their trouble getting the firewood, they got their reward, for, according to folk wisdom, one's well-being is based on using one's smarts, resourcefulness and diligence:

"Presently they cooked their meal,
There was food enough for all:
They ate and ate with so much zeal
That their bellies looked like balls."

The version of "Five Cats" by poet and artist Alberts Kronenbergs (1887–1958) was published in the children's magazine "Bērniība" in 1949, and there the cats are shown as quarrelsome creatures that cannot come to any agreement about working together and getting the firewood.

The series of Latvijas Banka's fairy tale coins is launched by the 5 euro collector coin "Five Cats". The design by artist Anita Paegle is suggestive of familial cosiness, warmth and well-being which can be achieved by good work.